54 ผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงภาคอีสานกับการก้าวพ้นความยากจนสู่ความพอเพียงตามศาสตร์พระราชา*

54 Leaders of Esan Villages of Sufficient Economy Prototype with across the Poverty into moderate of Life Based on the King's Philosophy

[1]ภูสิทธ์ ภูคำชะโนด และ [2]สุวรรณี ฮ้อแสงชัย

[1]Phusit Phukamchanoad and [2]Suwannee Horsangchai

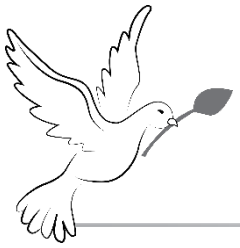
[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[2]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1]Suansunaadha Rajabhat University, Thailand.

[2]Mahachulalongkornrajavidyalaya Universiry, Thailand.

[1]Corresponding Author. Email: phusit.ph@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเพื่อศึกษาทัศนคติต่อการมีหลักธรรมาภิบาลในการพัฒนาหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่ รวมถึงทัศนคติเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และศาสตร์พระราชาที่ทำให้ทุกคนก้าวพ้นความยากจนได้ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กับผู้นำ 54 หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงใน 5 จังหวัด ได้แก่ อุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำส่วนใหญ่ที่มีอาชีพภาคเกษตร มีทัศนคติต่อหลักธรรมาภิบาลความโปร่งใสมากที่สุดในการทำงานพัฒนาในชุมชน รวมทั้งการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ โดยให้แนวทาง งบประมาณ จำนวนคน ระยะเวลา ผลที่เกิดขึ้นได้ ส่วนการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนตามความเหมาะสมและเป็นประชาธิปไตยมีระดับมากที่สุด ทั้งนี้ผู้นำมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่ในด้านการร่วมคิดค้นหาปัญหา นำเสนอโครงการ กิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต่อส่วนรวมมากที่สุด ทัศนคติด้านเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชาควรรู้จักการปลูกผักสวนครัว ลดอบายมุข ประกอบอาชีพที่สุจริต และยังมีกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน เจ้าหน้าที่มาพัฒนาให้ความรู้ ธนาคารขยะ ป่าชุมชน รวมทั้งการช่วยเหลือคนยากจน นอกจากนี้ ยังพบอีกว่าหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงต้องยึดหลักประชาธิปไตย มีความเชื่อมั่นในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทุกคนรักและช่วยเหลือกันตลอด สร้างอาชีพเสริมแบบรวมกลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีกลุ่มพิทักษ์ป่า รูปแบบที่นำพาประชาชนพ้นจากความยากจนคือ สร้างความ

* Received April 8, 2020; Revised September 14, 2020; Accepted October 26, 2020

เชื่อมั่นในตัวผู้นำที่เสียสละเวลามาทำงานให้กับหมู่บ้านท้องถิ่น จนเกิดคำว่า “ผู้นำทำก่อนจึงทำตาม เพราะเชื่อมั่นคนทำที่สำเร็จ”

คำสำคัญ: เศรษฐกิจพอเพียง; การมีส่วนรวมของประชาชน; หลักธรรมาภิบาล; ความยากจน

Abstract

The objective of this research was to study the attitude of governance to develop the villages as well as the participation in developing activities of areas including, the attitude about sufficient economy and King's Philosophy that makes everyone can across the poverty. To gather information by questionnaire and interview form to 54 Leaders of Villages of Sufficient Economy Prototype in 5 provinces that is; UdonThani Province, Nong Bua Lam Phu, Nong Khai, Bueng Kan and Loei

The research results; found that Most of leaders who had career in agriculture, to have attitude to governance the most for developing in community. Include that, co-operate with government sector that can ask information, ways, budget, person, time, result etc. For participating of resourcing benefit in community appropriately and to be democracy high level. Although the leaders have participation in developing activities of areas to be brain storm with wisdom as well as to present the project, developing activities of villages to be public the most. The economic attitude and King's Philosophy should know home-grown vegetable, reduce all vices, make honest career. Furthermore, there are honest saving groups, Sufficient Economy Center in community, Staffs to transit knowledge, Waste Bank, Community Forest and Helping the poverty. Besides, It was found that Villages of Sufficient Economy Prototype had to be democracy. Believe in sufficient economy Philosophy. Everyone love and help together as well as make career by gather together, to share learning about farming. To use local wisdom and guardian of forest. The prototype that can make people to be without poverty is to make believable in the leaders who make working to local villages. “Leaders do before, Followers do the same because they believe in anyone successful.”

Keywords: Sufficient Economy; Public Participation; Good Government, Poverty

บทนำ

“การก้าวพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน คือการดำรงชีวิตอยู่ในระดับพอเพียง” นั่นหมายความถึงการมีความสุขที่ยั่งยืนไปด้วย การดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นพระบาทสมเด็จพระบรม

ชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) ทรงอธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนขัดแย้งในอนาคต จึงมีพระราชดำริในการดำรงชีวิตแบบพอเพียงไว้ 5 ประการ ดังนี้ (The Chaipattana Foundation, 2014)

1) ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการใช้ชีวิต

2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต

3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง

4) ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ด้วยการขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้มีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จึนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ

5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักศาสนา

แนวทางการดำรงชีวิตของบุคคลเป็นเพียงส่วนหนึ่งของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) เพราะหลักปรัชญานี้มีนิยามไว้อย่างชัดเจนว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป ดังมีใจความว่า ...“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง...(Bhumibol Adulyadej, His Majesty King, 2009; Office of the National Economic and Social Development Board (NESDB), 2007) ยังชี้ชัดว่า หลักปรัชญานี้สร้างความสมดุลของชีวิต ชุมชน สังคมประเทศชาติ ในการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องนำไปใช้เพื่อพัฒนา แก้ไขปัญหา เสริมสร้าง กระตุ้น สนับสนุน บำรุงรักษา ยกระดับคุณภาพชีวิต (Phukamchanoad, 2018) บ่งชี้ได้ว่า คนที่จะเข้าสู่ระดับความพอเพียงในชีวิตได้ต้อง ลดละความฟุ่มเฟือย ละเว้นอาชีพทุจริตยึดมั่นความสุจริต ละเลิกการแก่งแย่ง หลุดพ้นความยากจนให้ขวนขวาย ลดละสิ่งชั่วยึดมั่นหลักศาสนา ดังนั้นในบทสรุปหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงอธิบายไว้ 5 ลักษณะ ได้แก่ กรอบแนวคิด คุณลักษณะ คำนิยาม เงื่อนไข และแนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ (Buasai, 2006; The Chaipattana Foundation, 2014) แต่สามารถพิจารณาได้ 4 ส่วนได้แก่ ส่วนที่ 1 คือหลักคิดในการดำรงชีวิตที่อยู่อย่างพอเพียง สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยตามหลักธรรมของพุทธศาสนาหรือที่เรียกว่า “ทางสายกลาง” ส่วนที่ 2 คือ คุณลักษณะ 3 ห่วง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ส่วนที่ 3 ประกอบด้วย 2 เงื่อนไขพื้นฐานสำคัญ ได้แก่ ความรู้ และคุณธรรม ส่วนที่ 4 ผลที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคตเมื่อดำเนินการได้ครบ คือ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรสิ่งแวดล้อมจะมีความเจริญก้าวหน้าอย่างสมดุล ประชาชนมีความสุขร่มเย็น ครอบครัว ชุมชนสังคม ประเทศมีความมั่นคงและยั่งยืน หรือคนส่วนใหญ่รู้จักในชื่อว่า “3 ห่วง 2 เงื่อนไข” (Sufficiency Economy Steering Committee Office of the National Economic and Social Development Board, 2007; Phukamchanoad, 2018) แม้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นหลักที่ดีเพียงใดก็ตามจำเป็นต้องอาศัย “การนำไปใช้ให้เหมาะสมกับบริบทตนและสังคม” จำเป็นต้องอาศัย “ผู้นำ” ที่ต้องทดลองการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และเห็นผลก่อน

ประชาชนจึงจะวางใจได้และเลียนแบบทำตามได้ด้วยความวางใจและสบายใจ “หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง” ที่ถูกระบุไว้เป็นแนวคิดของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ที่เริ่มต้นด้วยการลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ การประหยัด การเรียนรู้ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเอื้ออารีต่อกัน รวมถึงการใช้แนวคิดการขยายผลสู่ความยั่งยืนใน 4 มิติ ได้แก่ ด้านจิตใจและสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเรียนรู้ และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Community Development Department, 2014) เป็นการสร้างผู้นำที่เป็นทุนมนุษย์ให้มีความเข้มแข็งในการดำรงตนแบบพอเพียง และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ มีจิตอาสาด้วย มีหลักธรรมาภิบาลโดยเฉพาะความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม เป็นสิ่งสำคัญทั้งนี้ในฐานะผู้นำหมู่บ้านต้องเปิดโอกาสถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การดำเนินงาน (Implementation) การรับผลประโยชน์ (Benefits) การประเมินผล (Evaluation) (Cohen, and Uphoff, 1980) นอกจากนี้ยังมีการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับประชาชนคนไทยซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมแบบง่าย ๆ ไม่ยุ่งยาก ไม่ทางการ ซึ่งเป็นรูปแบบและระดับการมีส่วนร่วมในความเป็นจริงรูปแบบการมีส่วนร่วม ก็คือ ทุกคนในพื้นที่เป้าหมายที่มีส่วนได้ส่วนเสียต้องร่วมมือร่วมใจ สอดประสานหรือเชื่อมต่องานกันและกัน ส่วนระดับการมีส่วนร่วม หากพูดถึงความสำคัญที่สุด คือ การลงมือทำ สำคัญที่สุด ครั้นให้ระบุถึงระดับนั้นกำหนดได้เป็น 7 ระดับ ได้แก่ (1) ระดับที่ 1 ร่วมรับรู้ เข้าใจ (2) ระดับที่ 2 ร่วมค้นหา คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ (3) ระดับที่ 3 ร่วมวางแผน ตัดสินใจ (4) ระดับที่ 4 ร่วมปฏิบัติ ลงมือทำ (5) ระดับที่ 5 ร่วมติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและแก้ไข (6) ระดับที่ 6 ร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน และ (7) ระดับที่ 7 ร่วมรับผิดชอบร่วมกัน (Phukamchanoad, 2016; 2018) การมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมสำคัญที่ประชาชนในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงใช้เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุด อย่างไรก็ตามแต่ละพื้นที่ย่อมมีทัศนคติของผู้นำและประชาชนแต่ต่างกันออกไป อาทิ หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะจัดเชิงกิจกรรมแบบราชการมากกว่าการจัดดำรงชีวิตประจำวัน และมักจะอยู่กับกลุ่มคนเฉพาะกลุ่ม เช่นกลุ่มอาชีพ กลุ่มกรรมการหมู่บ้าน ไม่ได้กระจายทั้งหมู่บ้านและสำคัญการทำเศรษฐกิจพอเพียงต้องมีกำลังทุนในระดับหนึ่งเพราะต้องอาศัยการทำบ่น้ำ สระน้ำไว้ใช้ในยามแล้ง ซึ่งแตกต่างจากหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงของภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง ที่มีธรรมชาติเกื้อหนุนให้สามารถใช้ชีวิตปรับเข้ากับธรรมชาติได้ดีกว่าเพราะปัจจัยทางบริบทสังคมและพื้นที่แตกต่างกันไป

จากข้อมูลสนับสนุนดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่า หากผู้นำดีย่อมนำพาประชาชนดี บ้านเมืองดีไปด้วย ทำให้ตัดสินใจเลือกศึกษาหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่อยู่ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่คนทั่วไปว่า เป็นดินแดนที่แห้งแล้งกันดาร การดำรงชีพต้องอัตคัตขัดสนกว่าพื้นที่อื่น ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้นำที่ขับเคลื่อนงานด้านหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงมีภูมิความรู้ มีทัศนคติต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการพัฒนากิจกรรมในพื้นที่หมู่บ้านตนเอง ที่จะสามารถนำพาลูกบ้านตนเองสู่การก้าวพ้นความยากจนไปได้ ซึ่ง “ความยากจน” มันเกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ โครงสร้างประชากร ภูมิศาสตร์ และสังคมวัฒนธรรม รวมถึงความขัดสนในโอกาสและทางเลือกของมนุษย์ที่จะนำไปสู่การดำรงชีวิตที่ยืนยาว สุขภาพแข็งแรง และทำให้ไม่สามารถไปสู่มาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดีได้...ความยากจน จึงเป็นภัยมหันตรายของการพัฒนา เป็นความทุกข์ยากของประชาชน เป็นความจำสิ่งแรกเร่งด่วนที่ต้องแก้ปัญหา เมื่อประชาชนยังยากจนอยู่ยากที่จะ

ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติ.(Siriprachai, Wisawesuan, and Srisuchart, 2004; Chitsuchon, 2013; Phukamchanoad, 2018) ดังนั้นผู้นำจะนำพาประชาชนก้าวพ้นความยากจนในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง จึงออกแบบแนวทางการก้าวพ้นจากความยากจนและสร้างทัศนคติในการดำรงชีวิตแบบพอเพียงให้กับลูกบ้านแล้วยังต้องฝึกอบรมตนเองให้เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาตามแนวพระราชดำรในหลวงรัชกาลที่ 9 สืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการมีหลักธรรมาภิบาลในการพัฒนาหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาเชิงพื้นที่ และทัศนคติเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามศาสตร์พระราชาสู่การก้าวพ้นความยากจนของผู้นำหมู่บ้านต้นแบบของ 5 จังหวัดในภาคอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยมีการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดแนวทางในการดำเนินการวิจัยอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่องไปตามลำดับ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 หน่วยในการวิเคราะห์ ได้แก่ ผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจเป็นอย่างดีในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 จำนวน 5 จังหวัด ได้แก่ อุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย โดยกำหนดเก็บข้อมูลกับผู้นำหมู่บ้าน 54 ตำบล ใน 54 อำเภอ เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้าน หรือคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีได้รับมอบหมายจากผู้ใหญ่บ้านให้เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือเป็นผู้ขับเคลื่อนงานของชุมชนที่ประชาชนให้การเคารพนับถือ และประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวน 54 คนที่ได้รับการประเมินหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง พ.ศ. 2560

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม (ค่าความเชื่อมั่น alpha: 0.957) และแบบสัมภาษณ์เน้นเรื่องทัศนคติผู้นำ โดยเครื่องมือการวิจัยสร้างให้ครอบคลุมลักษณะพื้นฐานบุคคล การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับลูกบ้าน การมีหลักธรรมาภิบาลในการพัฒนาหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน ทัศนคติต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชา และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพเพียงนำไปสู่การก้าวพ้นความยากจน

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสาร แบบสอบถาม จำนวน 54 คน ลงพื้นที่สัมภาษณ์กับผู้นำชุมชน จำนวน 54 คน โดยให้นักวิจัยท้องถิ่นลงพื้นที่เก็บข้อมูลในหมู่บ้านที่กำหนดทั้ง 5 จังหวัด โดยผ่านผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงเท่านั้น

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และการประมวลผลข้อมูล ด้วยการตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมมาได้และคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์ ทำการลงรหัสข้อมูลจากแบบสอบถามทุกข้อและตรวจสอบการลงรหัสในโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อบรรยายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและหลักธรรมธรรมาภิบาล และสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) เพื่อทำการเปรียบเทียบและ

ทดสอบข้อมูล ได้แก่ Independent - Samples T test (T-test), One-Way ANOVA (F-test) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการกำหนดค่าเฉลี่ยระหว่าง ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.80 (น้อยที่สุด/ต่ำสุด) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81-2.60 (น้อย/ต่ำ) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61-3.40 (ปานกลาง) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41-4.20 (มาก/สูง) 4.21-5.00 (มากที่สุด/สูงสุด) (Silpcharu, 2006) และการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณา (Descriptive Analysis) ตามโครงสร้างเนื้อหาที่กำหนด

ผลการวิจัย

ผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 54 คนใน 5 จังหวัด ได้แก่ อุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย มีทัศนคติของผู้นำต่อการมีหลักธรรมาภิบาลในการพัฒนาหมู่บ้านที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (ระดับความโปร่งใส) ของผู้นำทั้ง 5 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 (กลุ่มจังหวัดสะบายดีอีสาน) ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย โดยภาพรวมอยู่ในระดับโปร่งใสมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.71) โดยให้ความสำคัญกับ การทำงานพัฒนาในชุมชนมีความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐสามารถสอบถามข้อมูล แนวทาง งบประมาณ จำนวนคน ระยะเวลา ผลที่เกิดขึ้นได้ (ค่าเฉลี่ย 4.89) และหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงมีการตรวจสอบการทำงานจากชาวบ้านด้วยกันเอง (ค่าเฉลี่ย 4.80) ส่วนประเด็นด้านหน่วยงานรัฐมีกลไกร้องเรียนจากประชาชน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.54) ในส่วนหลักการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.75) ซึ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนตามความเหมาะสมและเป็นประชาธิปไตย (ค่าเฉลี่ย 4.87) และการมีความพร้อมไปเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2562 ด้วยการแสดงออกเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของประชาชน และหน่วยงานรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน (ค่าเฉลี่ย 4.81) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ สามารถสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองได้อย่างอิสรเสรีภาพ (ค่าเฉลี่ย 4.57) ซึ่งคนทั่วไปน้อยมากที่จะให้ความสำคัญกับการสมัครพรรคการเมือง ทั้งนี้การมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลเน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองการบริหาร และการจัดสรรทรัพยากรของวิถีชีวิตในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนมิติกิจกรรมหมู่บ้านกับรัฐกับการพัฒนาในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของผู้นำในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมส่วนรวมของหน่วยงานรัฐที่จัดให้กับประชาชนพื้นที่ 5 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 เป็นกลุ่มที่เรียกว่า กลุ่มจังหวัดสะบายดี ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย ซึ่งอาศัยอยู่ ณ ปัจจุบันโดยภาพรวมอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.37) เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่า ผู้นำมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมส่วนรวมของหน่วยงานรัฐที่จัดให้กับประชาชนอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมส่วนรวมของหน่วยงานรัฐที่จัดให้กับประชาชน

ระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมส่วนรวมของหน่วยงานรัฐที่จัดให้กับประชาชน	Mean	S.D.	ระดับ
ด้านการร่วมรับรู้และเข้าใจ	4.40	0.54	มากที่สุด
ด้านการร่วมคิดค้นหาปัญหา	4.53	0.64	มากที่สุด
ด้านการร่วมวิเคราะห์วางแผน	4.39	0.56	มากที่สุด
ด้านการร่วมทำลงมือปฏิบัติ	4.44	0.60	มากที่สุด
ด้านการร่วมกันรับผลประโยชน์	4.27	0.61	มากที่สุด
ด้านการร่วมรับผิดชอบ	4.14	0.82	มาก
ด้านการร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล	4.39	0.63	มากที่สุด
รวม	4.37	0.45	มากที่สุด

สำคัญที่สุดผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญกับประเด็นด้านการร่วมคิดค้นหาปัญหาโดยเฉพาะในเรื่องการให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นต่อกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาหมู่บ้านของหน่วยงานรัฐมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.53) และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในด้านการรับผิดชอบที่สะท้อนการมีความพร้อมและยินดีเข้าร่วมการอบรมเพื่อค้นหาแนวทางแก้ปัญหาและเรียนรู้การพัฒนาหมู่บ้าน (ค่าเฉลี่ย 4.14)

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เราได้ทราบว่าผู้นำมีทัศนคติเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และศาสตร์พระราชาที่แตกต่างกันอยู่ไม่มากนัก ดังนั้นผู้นำมักจะทำในบริบทของพื้นที่ตนเองมีโดยการประยุกต์ให้เหมาะสมตามศักยภาพ

ภาพที่ 1-6 การสัมภาษณ์ผู้นำใน 5 จังหวัด จะทำงานในหน้าที่ของตนเองเป็นตัวแบบก่อนเสมอ

ทัศนคติต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามศาสตร์พระราชา ผู้นำทุกคนมีทัศนคติตรงกัน ใน 8 ประเด็น ได้แก่ ชื่นชอบ ชื่นชม ชมเชย พึงพอใจ เห็นด้วย เห็นคุณค่า ภูมิใจ และภาคภูมิใจ ดังมีรายละเอียดแต่ละข้อดังนี้

1) ชื่นชอบหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และศาสตร์พระราชาเป็นแนวทางให้คนในชุมชนมีอาชีพเสริมมีรายได้เพิ่ม เติมรายได้หลักของครอบครัว

2) ชื่นชมว่าเป็นหลักปรัชญาที่มีคุณค่ามีประโยชน์สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันในการดำเนินชีวิต เป็นแนวคิดที่มีแนวทางปฏิบัติที่ใช้ได้จริง สามารถดำเนินการด้วยตนเองและบุคคลในชุมชน โดยเฉพาะโครงการแกล้งดินเป็นโครงการที่ดีมากๆ

3) ชมเชยอย่างมากหมู่บ้านเราใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเกือบทุกหลังคา ดีมาก ๆ และชมเชยแนวพระราชดำริในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ในการยึดหลักความประหยัด ลดละความฟุ่มเฟือย การยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ในการใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล และชมเชยแนวทางในการดำรงชีวิตในเศรษฐกิจพอเพียง

4) พึงพอใจกับความรู้ เพื่อประกอบการวางแผนในขั้นปฏิบัติ พึงพอใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้นำหลักมาใช้แก้ปัญหาความยากลำบาก ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนและคนด้อยโอกาส ในการใช้ชีวิตในทางสายกลาง ในวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในความพออยู่ พอมี พอกิน

5) เห็นด้วยอย่างยิ่งกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และศาสตร์พระราชาในการพัฒนาชีวิต สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การศึกษาอย่างยั่งยืน

6) เห็นคุณค่าของหลักการนำศาสตร์พระราชามาช่วยแก้ไขปัญหายากจนและสร้างอาชีพให้กับประชาชน เห็นคุณค่าของการนำศาสตร์พระราชามาใช้ทำให้การดำรงชีวิตอย่างมั่นคงสันติสุข

7) ภูมิใจที่มีพระมหากษัตริย์มีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนำมาประยุกต์ใช้กับประชาชนชาวไทย ภูมิใจที่มีพระองค์ท่านได้ก่อเกิดหลักปรัชญามาให้ประชาชนได้นำไปใช้ สร้างความสามัคคีทางด้านความคิดและแก้ไขปัญหาร่วมกัน อาทิ โครงการฝนหลวง

8) คนไทยโชคดีกว่าทุกประเทศที่มีพระมหากษัตริย์มีแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนำมาใช้กับประชาชนชาวไทยต่างประเทศไม่มี และภาคภูมิใจมากที่ได้เกิดมาเป็นคนไทยอยู่ใต้พระบารมีได้นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิต มีความภาคภูมิใจที่ชาวไทยมีพระมหากษัตริย์ที่มีพระปรีชาสามารถ อาทิ การจัดตั้งกลุ่มอาชีพและกลุ่มออมทรัพย์

ทั้งนี้ในความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำทั้ง 54 คนมีความเห็นตรงกันใน 6 ด้าน ได้แก่ การลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ การประหยัด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเอื้ออารีต่อกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การลดรายจ่าย โดยประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 54 หมู่บ้านจะมีการปลูกผักสวนครัว ทุกครัวเรือน 1 ครัวเรือน ปลูกผักสวนครัวอย่างน้อย 5 ชนิด และมีหลายพื้นที่ที่ปลูกฝักสวนครัวบางครัวเรือน เมื่อพึ่งพาตนเองได้ก็สามารถลดอบายมุขเพื่อครอบครัว เกิดการสร้างแรงจูงใจและจัดกิจกรรม มีการปฏิบัติตามศีล 5 และมีนโยบายให้ลดละเลิกอบายมุขทุกถนนในหมู่บ้าน

2) การเพิ่มรายได้ โดยประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 54 หมู่บ้านจะมีรณรงค์ให้คนในชุมชนประกอบอาชีพที่สุจริต การใช้เทคโนโลยีเพื่อหาข้อมูลแต่ก็ให้อยู่ในความเหมาะสม การทำเกษตรและตัดอ้อย รับเหมาก่อสร้าง และเป็นผู้ใหญ่บ้าน เป็นสมาชิกกลุ่มวิสหกิจชุมชน ทำปุ๋ยจากมูลค้างคาว ตุ๊กตารากไม้ไผ่ การทอผ้า สานตระกร้า เนื้อแดดเดียวที่เป็นสิ่งค้าประจำหมู่บ้าน

3) การประหยัด โดยประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 54 หมู่บ้านจะมีการออมของตนเองและครอบครัว มีการเข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน การแบ่งการใช้จ่ายให้เป็นสัดส่วน มีกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ และมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 54 หมู่บ้านจะมีทางเทศบาลส่งไปอบรม นำความรู้ที่ไปอบรมมา มาเผยแพร่ให้ชาวบ้าน มีอะไรที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านก็จัดประชุมถ่ายทอดให้ประชาชน มีการจัดทำโครงการ และมีการเผยแพร่ มีการถ่ายทอดภูมิปัญญา มีศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง การเล่าสู่กันฟังและนำมาประยุกต์ใช้และปรับใช้กับครอบครัวเช่นการทำไม้กวาดจากทางมะพร้าว สืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านอนุรักษ์ประเพณีศิลปหัตถกรรม เช่นสิ่งทอเครื่องจักสานเป็นต้น

5) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 54 หมู่บ้านจะมีการจัดการขยะ มีกลุ่มรักษ์โลก, จัดซื้อคัดแยกขยะจาก อบต. มีธนาคารขยะ มีการปลูกต้นไม้เพิ่มเติมประจำ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแหล่งน้ำและป่าชุมชน มีการรณรงค์ให้ชาวบ้านปลูกต้นไม้ดูแลต้นไม้เพื่อเพิ่มบรรยากาศในหมู่บ้าน ส่งเสริมให้ปลูกไม้ตามหัวไร่ปลายนา เอาขยะไปขายได้เงินมาก็เอามาเป็นกองกลางของหมู่บ้าน และมีโครงการปลูกต้นไม้

6) การเอื้ออารีต่อกัน โดยประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 54 หมู่บ้านจะมีการช่วยเหลือบริจาคสิ่งของให้ผู้ด้อยโอกาสบางครั้ง รู้รักสามัคคีในครอบครัว รู้รักสามัคคีในชุมชน การอยู่ร่วมกันในชุมชนมีการแบ่งอาหารต่างให้กัน นำเงินจากการขายขยะเข้ากองกลางและแบ่งมาช่วยเหลือและแต่กรณีมีการช่วยเหลือบริจาคสิ่งของให้ผู้ด้อยโอกาส

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ ทำให้เข้าใจได้ว่า ประชาชนจะปฏิบัติตามผู้นำที่ประสบความสำเร็จ แล้วมาสอนให้ประชาชนปฏิบัติตามให้ถูกต้อง จึงจะสามารถทำให้ประชาชนตัดสินใจเปลี่ยนทัศนคติของตนเองมาปฏิบัติตามแนวทางใหม่ที่ผู้นำถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้สำเร็จในหมู่บ้านได้จึงมีรูปแบบที่เกิดขึ้นด้วยความเชื่อมั่นในตัวผู้นำที่เสียสละเวลามาทำงานให้กับหมู่บ้านท้องถิ่น **“ผู้นำทำก่อนจึงทำตาม เพราะเชื่อมั่นคนทำที่สำเร็จ”** ชาวอีสานส่วนใหญ่เชื่อผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีฐานะ มีการศึกษาสูง แต่งตัวดีดูภูมิฐานเป็นเจ้าขุนมูลนาย มักเรียกพวกข้าราชการว่า “นาย” หรือที่เข้าใจว่า เป็นพวกเจ้านายเหมือนในยุคระบบสมบูรณาญาสิทธิราช หรือระบบอุปถัมภ์ต่าง ๆ ในความเป็นจริงข้าราชการต้องบำบัดทุกข์บำรุงสุข ทำหน้าที่สนองงานแทนพระมหากษัตริย์ ต่างพระเนตรพระกัณฑ์ และที่สำคัญในความเป็นจริงข้าราชการที่เข้าใจว่าเป็นเจ้านายนั้น “กินเงินภาษีประชาชน” แต่สุดท้ายชาวบ้านก็ยังให้เกียรติเคารพนับถือข้าราชการอยู่ดี ดังนั้นผู้ที่เป็นข้าราชการ รวมถึงผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายอำเภอในท้องถิ่นใกล้ชิดประชาชนต้องทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดี ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อให้ประชาชน ชาวบ้านได้ทำตามในสิ่งดี ๆ ไปด้วย อย่าใช้อำนาจที่ได้รับมาใช้ไปในทางที่ผิด ฉกฉวยโอกาสต่าง ๆ ในชุมชน หมู่บ้าน ท้องถิ่นที่ชาวบ้านมี “อย่าข่มเหงคนจน อย่าใช้อำนาจรัฐเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับตัวเอง และพวกพ้อง อย่าใช้กฎหมายกับคนจนเพื่อสร้างผลงาน อย่าใช้อำนาจในท้องถิ่นสร้างผลงานเพียงอย่างเดียวต้องใช้เพื่อช่วยเหลือชาวบ้านที่ขาดโอกาส ไม่มีโอกาส ไร้โอกาสแบบท่าน ๆ ด้วย” เพราะชาวบ้านเชื่อมั่นในตัวข้าราชการที่ประสบผลสำเร็จแล้วจึงทำตามพวกท่าน และสิ่งที่ทำให้ชาวบ้านเชื่อผู้นำ ด้วยเหตุผลดังนี้

- ชาวอีสานเป็นคนมีจิตใจดีเป็นต้นทุนชีวิต ด้วยเหตุที่ตื่นเช้า นึ่งข้าวใส่บาตรกับพระสงฆ์เป็นกิจวัตรทุกเช้าจะคิดเรื่องทำบุญก่อน

- จิตใจงดงามชอบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีพอดีกับชีวิต ด้วยเหตุที่ตนเป็นชาวนา ชาวไร่ ต้องเอาแรงกายสู้มาตลอด จึงรู้จักพอกับชีวิตและเผื่อแผ่ใจดีให้คนอื่นพร้อมด้วย รู้ว่าความลำบาก ความยากจนมันน่ากลัวแค่ไหน พอจะมีกิน มีใช้ก็รู้จักเกื้อกูลกัน มีน้อยก็สามารถแบ่งปันกันได้ มีความอดทนสูงมากกับการที่คนเอาเปรียบ จนคนชอบดูถูกเหยียดหยามตลอด และถูกเปรียบเทียบเปรยเสมอกับความยากจนแร้นแค้นในชีวิตมักถูกเปรียบเป็นคนอีสาน

- คนอีสานเป็นคนให้เกียรติคนอื่น ๆ คิดว่า ตัวเองมีความรู้น้อย ไม่โก้หรู เลยทำให้เจียมเนื้อเจียมตัวอยู่เสมอ ไม่ทับถมคนอื่น ใจสูงมาก เป็นผู้มีคุณธรรมในจิตใจสูงมาก

- ชาวอีสานเรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติและพยายามดิ้นรนชีวิตกว่าคนภาคอื่น ๆ เพราะความอุดมสมบูรณ์ไม่ได้มีอยู่ตลอดปี จะมีเป็นบางช่วงตามฤดูกาลเท่านั้น เช่นทำนาหน้าฝน 6 เดือน อีก 6 เดือนแห้งแล้ง จึงทำให้เข้าใจในชีวิตจริงกับความยากลำบากมากกว่าคนกลุ่มภาคอื่น ๆ

- ชาวอีสาน “รักสงบ”

- ชาวอีสานไม่นึกถึงอนาคตที่ยาวไกล ขอเพียงมีชีวิตใกล้ ๆ ในแต่ละวันก็เพียงพอ มีความสุขไปรายวันเวลาช่วงเทศกาล และวันหยุดมักสังสรรค์กันตลอด

- ชาวอีสานยังคงเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นจนบางครั้งมองว่า “งมงาย” แต่นั่นคือ ความเชื่อสืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นคติชนในคนในหมู่บ้าน ความเชื่อที่เกี่ยวพันกับความอยู่ดีมีสุข ความก้าวหน้าในชีวิต ความพ้นจากความยากลำบาก อาทิ ขอหวย ขอพร ขอให้สมปรารถนา เป็นต้น

นอกจากนี้ลักษณะพื้นฐานของผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 54 คนใน 5 จังหวัด ได้แก่ อุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย มีลักษณะพื้นฐานบุคคลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 72.22) มีอายุ 51 - 60 ปี (ร้อยละ 53.70) มีสถานภาพสมรสแล้ว (ร้อยละ 94.44) มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6 หรือ ปวช.) (ร้อยละ 42.59) และประถมศึกษา-มัธยมศึกษาตอนต้น (ป.6-ม.3) (ร้อยละ 40.74) มีอาชีพอยู่ภาคเกษตรกรทั่วไป (ชาวนา ชาวไร่ ชาวสวน ประมง ปศุสัตว์ เลี้ยงสัตว์) (ร้อยละ 85.19) ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท (ร้อยละ 50.00) ผู้นำส่วนใหญ่ในเกือบทุกหมู่บ้านเป็นที่รู้จักกับเพื่อนบ้านที่สนิทสนมคุ้นเคยกันภายในพื้นที่/ชุมชน/หมู่บ้าน (ร้อยละ 94.44) และในชุมชนหรือหมู่บ้านมีการพบปะพูดคุย สนทนาปรึกษาและขอความช่วยเหลือกับเพื่อนบ้านที่สนิทสนมคุ้ยเคยกันภายในชุมชน “ทุกวัน” (ร้อยละ 51.85) บทบาทของผู้นำครอบครัว ซึ่ง พ่อ (หัวหน้าครอบครัว) เป็นผู้รับผิดชอบหลักในครอบครัว (ร้อยละ 70.37) ส่วนในปัจจุบันความเป็นเจ้าของบ้าน (ร้อยละ 66.67) และสถานะความเป็นเจ้าของที่ดินทำกินมากกว่า 15 ไร่ขึ้นไป (ร้อยละ 38.89) รองลงมาเป็นเจ้าของที่ดิน ตั้งแต่ 6-15 ไร่ (ร้อยละ 35.19) และเป็นเจ้าของที่ดินทำกินไม่เกิน 5 ไร่ (ร้อยละ 18.52) ผู้นำทุกคนมีสถานะการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม (ร้อยละ 100.00) กลุ่มสมาชิกทางสังคมที่ผู้นำเป็นสมาชิกคือ สมาชิกกองทุนชุมชนและชุมชนเมือง (ร้อยละ 83.33) รองลงมา คือ กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน (ร้อยละ 66.67)

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 54 หมู่บ้าน ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ทั้งหมด 5 จังหวัด ได้แก่ อุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย มีลักษณะเด่นสำคัญคือ การมีส่วนร่วมของกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากที่สุดหรือสูงสุด โดยเฉพาะด้านการรับผลประโยชน์และการรับรู้และเข้าใจปัญหาซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกันกับ 3 จังหวัดยากจนโซนภาคเหนือ คือ แม่ฮ่องสอน แพร่และน่าน ซึ่งภาคเหนือจะมีทุนสังคมเดิมเข้มด้านประเพณีวัฒนธรรม การพึ่งพาตนเอง การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น และการดำรงมั่นของวัฒนธรรมที่มั่นคง (Poonlab, 2011; Phukamchanoad, 2018)

ทั้งนี้ ผู้นำครอบครัวมีความสำคัญในการเป็นผู้นำสถาบันที่สำคัญที่สุดในโครงสร้างสังคม คือ ครอบครัว ทัศนคติที่ดี การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมร่วมกับสมาชิกต้องมีอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในจังหวัดแม่ฮ่องสอนผู้นำครัวเรือนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมของสมาชิกในครอบครัว และทัศนคติของผู้นำครอบครัวต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับครอบครัวต้องส่งเสริมให้มีปฏิบัติซ้ำ ๆ กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกแต่ละครอบครัวในหมู่บ้านมีส่วนในกิจกรรมจิตอาสาการพัฒนาสังคม รักษาสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น (Phukamchanoad, Pungnirund, and Paisan, 2019) และสามารถบ่งชี้ถึงความตั้งใจและจริงจังในการทำงานให้เป็นตัวอย่างของการพัฒนาครัวเรือนในหมู่บ้าน หรือในตำบลของตนเองให้มีระดับความพอเพียง เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นระดับมาตรฐานอย่างเท่าเทียมลดความเหลื่อมล้ำ ให้พ้นจากความยากจน เช่นเดียวกับในหมู่บ้านที่ได้รับผลกระบทนาเกลือนาข้าวเขตอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานีที่ชี้แนวทางแรกอย่างชัดเจนว่า “ประชาชนทุกภาคส่วนต้องปรับตัวยกระดับครัวเรือนยากจนในการดำรงชีวิต “ควาพอเพียง” เนื่องจากแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่มีเป้าหมายสูงสุดคือ พอมี พอกิน อยู่ดี มีสุข จนเกิดทั้งความสุข ความสมดุล ความยั่งยืนของชีวิต” (Phukamchanoad, 2017) แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่แตกต่างจากงานวิจัยอื่น ๆ คือ การส่วนร่วมของผู้นำที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการร่วมรับผิดชอบ ที่เป็นความรับผิดชอบทั้งข้อดีและข้อเสียในการจัดกิจกรรมและโครงการการพัฒนาหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมกับหน่วยงานรัฐเพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านมีพลังในการดำเนินการพัฒนาหมู่บ้าน และที่ต่ำสุดในประเด็นการรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภายนอกเพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้าน ชี้ให้เห็นว่าหน่วยงานภาครัฐมีการประสานงานในการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกับผู้นำหมู่บ้านน้อยมาก โดยส่วนใหญ่รัฐปล่อยให้หมู่บ้านทำงานไปตามลำพังขาดการสนับสนุนในการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงทุกอำเภอในจังหวัดอุดรธานียังขาดการสร้างเครือข่ายการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน ในอำเภอเมืองบึงกาฬผู้นำให้ความเห็นว่า หน่วยงานภาครัฐต้องสนับสนุนส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดความต่อเนื่องและจริงจังกว่าทุกวันนี้ อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬและอำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภูอยากเจ้าหน้าที่ของรัฐออกมาพบปะกับชุมชนหมู่บ้านเพื่อรับฟังปัญหาเกี่ยวกับการผลิตการจำหน่ายหาตลาดกลางให้เพื่อรองรับในการขาย มีเจ้าหน้าที่พัฒนาอาชีพเฉพาะให้มั่นคงกับคนในชุมชน

สรุป

54 ผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงใน 5 จังหวัดกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ได้แก่ อุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย เป็นผู้นำที่มีจิตอาสาเป็นพื้นฐานก่อน เพราะว่า “ต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดี” แก่ลูกบ้านเพราะว่า จะทำให้ขาดความน่าเชื่อถือในการนำพาลูกบ้านพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้าจนเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงได้ นั่นเพราะว่าบริบทเชิงพื้นที่มีเงื่อนไขที่ยากลำบากกว่าในพื้นที่ภาคอื่นของประเทศไทย ความไม่ใช่พื้นที่อุดมสมบูรณ์แต่เริ่มต้นมักต้องใช้ความพยายามมากกว่าที่อื่น ๆ อย่างมากแน่นอน ทำให้ต้องใช้ความอดทนมากกว่าผู้นำในพื้นที่อื่น ๆ ด้วย และการพัฒนาจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนให้มากขึ้นด้วยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมพัฒนาของพื้นที่ให้ประชาชนพ้นจาก

ความยากจนโดยเน้นที่เส้นความยากจนที่รายได้ระดับ 2,667 บาทต่อเดือน กลุ่มอาชีพทำนา อาชีพรับจ้างทั่วไป คนไร้ที่อยู่อาศัยในชุมชน นำไปสู่ระดับความพอเพียงจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลานาน กล่าวคือ “ผู้นำต้องออกแรงในการทำงานมากกว่าปกติวิสัยที่ควรจะเป็นให้เกิดการปักหมุดการพัฒนาเฉพาะกลุ่มให้ได้ผลที่แท้จริง” ต้องกระตือรือร้นในการนำเสนอนโยบาย โครงการ กิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต่อส่วนรวมมากขึ้นยังต้องเสริมและตั้งใจรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภายนอกเพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านด้วยการปฏิบัติตนตามศาสตร์พระราชา และเศรษฐกิจพอเพียงต้องทำอย่างต่อเนื่องเพราะกิจกรรมทั้งหมดเป็นต้นแบบเพื่อความพออยู่พอกินของประชาชนที่เห็นและจับต้องได้เร็วที่สุด ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด แม้เราจะยากจนแต่ถ้ามีอยู่มีกินเราจะอยู่รอดในสถานการณ์สังคมดิ้นรนแก่งแย่งแข่งขัน และอยู่ได้ในสถานการณ์โรคระบาดในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างปลอดภัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงต้องเปิดใจกว้างรับฟังคำแนะนำมีส่วนร่วมแบบช่วยกัน นำองค์ความรู้ใหม่คู่กับภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาแบบองค์รวม ควรรักษาทัศนคติที่ดีในการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปอย่างต่อเนื่องและให้ผนวกกับศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงประจำหมู่บ้านเพื่อการขยายผล สิ่งที่สำคัญคือ ต้องระบุครัวเรือนยากจนแท้จริง “ยกระดับให้พ้นจากความยากจนแบบครัวเรือน” ให้สำเร็จเพื่อสร้างตัวอย่างประจำหมู่บ้าน และในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด 19 นี้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับการดำรงชีวิตของประชาชนคนไทยที่อยู่อย่างพอเพียงและมีความสุข

References

Bhumibol Adulyadej, His Majesty King. (2009). *The Guidance of His Majesty the King: The Royal guidance and Speeches on Sufficiency Economy*. (8th ed.). Bangkok: Bangkok Printing.

Buasai, L. (2006). *Sufficiency Economy. Learn how to network*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.

Chitsuchon, S. (2013). *Research report proposed by the Office of the National Economic and Social Development Board*. Bangkok: Thailand Development Research Institute.

Cohen, J., & Uphoff, N. (1980). *Participation's place in rural development*: Seeking clarity through specificity. World Development.

Community Development Department. (2014). *Leader and Extension of the Sufficiency Economy Village by Community Capital*. Bangkok: Department of Community Development.

Office of the National Economic and Social Development Board (NESDB). (2011). *His Majesty the King Working Principles*. Bangkok: Prechrung printing Center.

Office of the National Economic and Social Development Board (NESDB). (2016). *Poverty Analysis and Inequality Analysis in Thailand 2015*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board.

Phukamchanoad, P. (2009). *The Participation of Community Committee in Sub-community Development in Dusit District*, *Bangkok*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.

Phukamchanoad, P. (2016). *Guidelines for Social Network Development towards Environmental Conservation and Ways of People' Lives at Floating Market for Sustainable Tourism in Taling-Chan District, Bangkok*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.

Phukamchanoad, P. (2017). *Social Development of Happiness Based on Philosophy of Sufficiency Economy affected to Paddy Field and Rock Salt Field with Participation of The Baan Dung District, Udon Thani Province, Thailand*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.

Phukamchanoad, P. (2018). *Citizen Participation in Community Development Management for the Social Inequality Mitigation in the Three Poor Cities from the Northern Zone Based on the Sufficiency Economy Philosophy*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.

Phukamchanoad, P., Pungnirund, B., & Paisan, K. (2019). Antecedents Affecting the Quality of Life of Families Residing in the Sufficiency Economy Philosophy Model Villages. *Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University*, 11(2), 1-15.

Poonlab, S. (2011). *Social Capital and Self-Independence Based on the Sufficient Economy Philosophy of the Minority Group in Mhok Jam Royal Project.* (Doctoral Dissertation). Suan Sunandha Rajabhat University. Bangkok.

Silpcharu, S. (2006). *Research and Analyze Statistical Data by SPSS*. (5th ed.). Bangkok: V. inter print.

Siriprachai, S., Wisawesuan, N., & Srisuchart, S. (2004). Macroeconomic Policy and Poverty in Thailand. *Knowledge Status Survey in Thammasat Economics Journal*, (22)3.

Sufficiency Economy Steering Committee Office of the National Economic and Social Development Board. (2007). *Application of sufficiency economy principles*. Bangkok: (n.p.).

The Chaipattana Foundation. (2014). *Sufficiency Economy and The New Theory*. Bangkok: Amarin Printing & Publishing.